

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

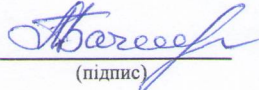
Робоча програма навчальної дисципліни «Культурна спадщина та історична пам'ять». Одеса: ОНУ, 2024. 17 с.

Розробник: Синявська Олена Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

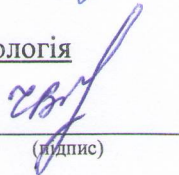
Протокол № 1 від "29" серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Олена БАЧИНСЬКА)
(ім'я прізвище)

Погоджено із гарантом ОП Історія та археологія

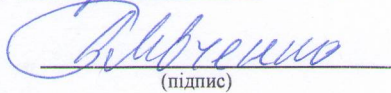

(підпис)

(Вадим ЧЕПИЖЕНКО)
(ім'я прізвище)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "30" серпня 2024 р.

Голова НМК

(підпис)

(Галина ЛЕВЧЕНКО)
(ім'я прізвище)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

_____
(ім'я прізвище)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

_____
(ім'я прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: <i>кредитів – 4</i> <i>годин – 120</i> <i>змістових модулів – 2</i>	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032</u> <u>Історія та археологія</u> (код і назва) Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
		20 год.	8 год.
		Практичні	
		20 год.	4 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		80 год.	108 год.
Форма підсумкового контролю: і с п и т			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є поглиблення у здобувачів системних знань, навичок і вмінь щодо вивчення, збереження і дослідження різноманітних об'єктів культурної спадщини та функціонуванням історичної пам'яті.

Завдання курсу полягає у ознайомленні здобувачів з нормативно-правовою базою культурної спадщини, засвоєнні здобувачами теоретичних та практичних основ класифікації об'єктів культурної спадщини; визначення шляхів удосконалення охорони культурної спадщини; ознайомлення з виникненням та еволюцією memory studies, основними поняттями і термінами, пов'язаними з вивченням та функціонуванням історичної пам'яті; вмінням застосовувати отримані знання в практичній діяльності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК):

ЗК.03 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК.04 Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК.05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК.06 Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК.09 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

б) спеціальних (СК):

СК.01 Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.

СК.03 Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК.05 Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти.

СК.06 Здатність здійснювати експертний аналіз в предметній області.

СК.09 Здатність використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для проведення досліджень та професійної діяльності у сфері історії та археології.

СК.10 Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

СК.11 Здатність використовувати набуті знання в ході професійної діяльності та експертного консультування з актуальних проблем історії та археології, міжкультурної комунікації, архівної, музейної та пам'яткоохоронної діяльності, в тому числі з урахуванням регіональної специфіки.

СК.12 Здатність репрезентувати наукові історичні знання у публічній сфері, зокрема у ЗМІ, мистецтві, кіно, літературі, музеях, фестивалях, комп'ютерних іграх тощо.

Програмні результати навчання (ПРН):

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен *знати*:

- основні концепції й підходи до вивчення культурної спадщини та історичної пам'яті;
- нормативну базу, класифікацію об'єктів культурної спадщини;
- понятійно-категоріальний апарат, засади та методи/напрями функціонування історичної пам'яті й історичної політики.

Вміти:

- орієнтуватися в основних концепціях та підходах до вивчення культурної спадщини та історичної пам'яті;
- систематизувати й упорядковувати отриману інформацію, диверсифікувати джерела, критично оцінювати достовірність та надійність отриманої інформації;
- застосовувати здобуті знання, навички та вміння в практичній діяльності, обговорювати проблеми культурної спадщини та історичної пам'яті в публічному

просторі.

Результати вивчення курсу «Культурна спадщина та історична пам'ять» є невід'ємною складовою опанування наступних *програмних результатів навчання (ПРН)* освітньої програми «Історія та археологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова:

ПР.03 Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів.

ПР.04 Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів.

ПР.06 Здійснювати експертизу пам'яток історії, археології та культури з метою їх охорони та можливого подальшого використання.

ПР.08 Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо.

ПР.10 Здійснювати професійну діяльність та експертне консультування з актуальних проблем історії та археології, міжкультурної комунікації, архівної, музейної та пам'яткоохоронної діяльності, в тому числі з урахуванням регіональної специфіки.

ПР.11 Актуалізувати набуті знання, вміння та навички під час професійної комунікації з представниками інших наук, а також з представниками органів державної влади, місцевого самоврядування та засобів масової інформації, в тому числі з урахуванням регіональної специфіки.

ПР.12 Зрозуміло та якісно репрезентувати наукові історичні знання у публічній сфері, зокрема у ЗМІ, мистецтві, кіно, літературі, музеях, фестивалях, комп'ютерних іграх тощо.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Культурна спадщина.

Тема 1. Теоретичні питання та нормативно-правова база. Поняття «культурна спадщина». Співвідношення термінів «пам'ятки історії та культури» та «культурна спадщина». Класифікація пам'яток. Закони України «Про охорону культурної спадщини», «Про музеї та музейну справу», «Про бібліотеки та бібліотечну справу», Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи». Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні.

Тема 2. Управління та охорона культурної спадщини. Міжнародні угоди щодо охорони культурної спадщини. Міжнародні організації з охорони пам'яток

і культурного надбання. Державні органи охорони культурної спадщини. Державна реєстрація об'єктів культурної спадщини. Законодавче регулювання охорони культурного середовища в Україні. Музеї, архіви та бібліотеки в системі охорони та збереження культурних пам'яток.

Тема 3. Нерухома культурна спадщина України. Визначення нерухомої культурної спадщини. Класифікація об'єктів. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Історичні населені місця України. Історико-культурні заповідники України. Замки, фортеці, палаці. Переміщення чи зняття статусу пам'яток в рамках декомунізації та дерусифікації.

Тема 4. Нематеріальна культурна спадщина України. Визначення і зміст поняття нематеріальної культурної спадщини. Характеристика елементів: усна культура, народне виконавське мистецтво, звичаї, обряди та святкування тощо. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини.

Тема 5. Історико-культурна спадщина України в умовах військового вторгнення російської федерації. Стан історико-культурних пам'яток та нематеріальної культурної спадщини на сучасному етапі. Мультикультуралізм, культурна самоідентифікація та культурна глобалізація на сучасному етапі. Підтримка об'єктів культурної спадщини міжнародними організаціями. Стратегія розвитку і збереження історико-культурної спадщини в умовах російсько-української війни.

Змістовий модуль 2. Історична пам'ять.

Тема 6. Memory studies: виникнення та еволюція парадигми. Інтелектуальні та суспільно-політичні передумови виникнення напряду. Теоретики пам'яті. М. Галбвакс, поняття «колективної пам'яті». П. Нора, «місця пам'яті». Я. та А. Ассман, теорія культурної та комунікативної пам'яті. П. Коннертон, концепція «пам'яті-звички». Меморіальний поворот в історіографії. Історична пам'ять як різновид культурної /колективної пам'яті.

Тема 7. Соціокультурний та духовний простір історичної пам'яті. Проблеми теорії та методології. Історіографічний контекст національної пам'яті. Установи пам'яті: поняття та місія. Проблеми структурування соціокультурного простору історичної пам'яті.

Тема 8. Історична пам'ять та історична політика в сучасній Україні. Історична політика: виникнення, зміст та еволюція поняття. Роль державних інституцій. Створення і діяльність Українського інституту національної пам'яті. Комеморативні практики: меморіальні закони, державні свята, меморіальні комплекси, музеї. Історична пам'ять і медіа.

Тема 9. Національний історичний наратив і пам'ять. Традиційна «схема» української історії та сучасний історичний наратив. Процеси деколонізації та

репрезентація пам'яті: від державного рівня до популярної культури. Заходи деколонізації на регіональних рівнях, проєкт Odesa Decolonization.

Тема 10. Історична освіта як складова історичної політики. Історична політика і навчальна література з історії. Вплив державної історичної політики на реформи шкільної історичної освіти в Україні. Вища школа і підготовка викладачів (учителів) історії: виклики часу. Створення інтегрованого курсу історії України та світу: за і проти. Аналіз наявних підручників.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Культурна спадщина.										
Тема 1. Теоретичні питання та нормативно-правова база.		2	2		8	12	2			12
Тема 2. Управління та охорона культурної спадщини.		2	2		8	12				10
Тема 3. Нерухома культурна спадщина України.		2	2		8	12	2			10
Тема 4. Нематеріальна культурна спадщина України.		2	2		8	10				10
Тема 5. Історико-культурна спадщина України в умовах військового вторгнення російської федерації.		2	2		8	14		2		12
Змістовий модуль 2. Історична пам'ять.										
Тема 6. Memory studies: виникнення		2	2		8	12				12

та еволюція парадигми.									
Тема 7. Соціокультурний та духовний простір історичної пам'яті.		2	2		8	12	2		10
Тема 8. Історична пам'ять та історична політика в сучасній Україні.		2	2		8	12		2	10
Тема 9. Національний історичний наратив і пам'ять.		2	2		8	12	2		10
Тема 10. Історична освіта як складова історичної політики.		2	2		8	12			12
Усього годин	120	20	20		80	120	8	4	108

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені

6. Теми практичних занять

№№	Назва теми	К-ть год д/в	К-ть год з/в
1	Тема 1. Теоретичні питання та нормативно-правова база.	2	-
2	Тема 2. Управління та охорона культурної спадщини.	2	-
3	Тема 3. Нерухома культурна спадщина України.	2	-
4	Тема 4. Нематеріальна культурна спадщина України.	2	-
5	Тема 5. Історико-культурна спадщина України в умовах військового вторгнення російської федерації.	2	2
6	Тема 6. Memory studies: виникнення та еволюція парадигми.	2	-
7	Тема 7. Соціокультурний та духовний простір історичної пам'яті.	2	-
8	Тема 8. Історична пам'ять та історична політика в сучасній Україні.	2	2
9	Тема 9. Національний історичний наратив і пам'ять.	2	-
10	Тема 10. Історична освіта як складова історичної політики.	2	-
	Усього	20	4

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/види завдань	К-ть годин д/в	К-ть годин з/в
1	Тема 1. Теоретичні питання та нормативно-правова база.	8	12
2	Тема 2. Управління та охорона культурної спадщини.	8	10
3	Тема 3. Нерухома культурна спадщина України.	8	10
4	Тема 4. Нематеріальна культурна спадщина України.	8	10
5	Тема 5. Історико-культурна спадщина України в умовах військового вторгнення російської федерації.	8	12
6	Тема 6. Memory studies: виникнення та еволюція парадигми.	8	12
7	Тема 7. Соціокультурний та духовний простір історичної пам'яті.	8	10
8	Тема 8. Історична пам'ять та історична політика в сучасній Україні.	8	10
9	Тема 9. Національний історичний наратив і пам'ять.	8	10
10	Тема 10. Історична освіта як складова історичної політики.	8	12
	Всього годин	80	108

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до практичних занять та підсумкового контролю;
- [2] – виконання завдань під час практичних занять в аудиторії;
- [3] – вивчення додаткової літератури.

9. Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповіді, пояснення нового матеріалу, бесіди з тем курсу, диспут, обговорення. *Наочні:* ілюстрація, мультимедійна презентація, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень. *Практичні:* виконання міні-дослідження, виконання індивідуальних завдань. *Пояснювально-ілюстративний метод* та *метод проблемного викладу* використовується під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. *Евристичний метод* допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. *Дослідницький метод* використовується під час самостійної підготовки здобувачів.

**10.Форми контролю і методи оцінювання
(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)**

Методи поточного/періодичного контролю: оцінювання активності та усне опитування під час лекцій та практичних занять; захист результатів виконання практичних занять; оцінювання доповідей, презентацій, рецензій.

Підсумковий контроль: форма підсумкового контролю – іспит, який проводиться в усній формі.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Здобувач освіти		
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті знання здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями. теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій;	володіє навичками роботи з джерелами за зразком; має стійкі навички виконання завдання

	самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. На яких засадах відбувається формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України?
2. Коли і для чого було прийнято Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини?
3. Яким є порядок обліку об'єктів культурної спадщини?
4. Співвідношення понять «культурні цінності» та «культурна спадщина».
5. Що означає поняття «нематеріальна культурна спадщина»?
6. Види об'єктів культурної спадщини.
7. Що означає поняття «культурна спадщина»?
8. Типи об'єктів культурної спадщини.

9. Що означає поняття «рухомі культурні цінності»?
10. Назвіть національні природні парки.
11. Назвіть основні проблеми щодо втрат культурної спадщини.
12. Що таке історичний ареал населеного місця?
13. Які ви знаєте види музеїв?
14. До основних видів діяльності у сфері культури належать?
15. Що означає «матеріальна культура»?
16. Що відноситься до архітектурних об'єктів культурної спадщини?
17. Які завдання державної політики у сфері охорони об'єктів всесвітньої спадщини?
18. Що таке історичний ареал населеного місця?
19. Що відноситься до ландшафтних об'єктів культурної спадщини?
20. Охарактеризуйте основні положення Закону України «Про охорону культурної спадщини».
21. Які критерії віднесення документів до Національного архівного фонду?
22. Назвіть основні положення Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу».
23. Про що йдеться в Законі України «Про культуру»?
24. Охарактеризуйте поняття «історична пам'ять», «культурна пам'ять», «колективна пам'ять».
25. Комеморативні практики: меморіальні закони, державні свята, меморіальні комплекси, музеї.
26. Історична політика: виникнення, зміст та еволюція поняття.
27. Якою є роль державних інституцій у формуванні історичної пам'яті?
28. Історична освіта як складова історичної політики.
29. Сучасний історичний наратив: якої історії потребує Україна?
30. Проаналізуйте основні підходи до визначення «історична пам'ять».
31. Трансформація історичної пам'яті в умовах російсько-української війни.
32. Стан культурної спадщини в умовах російсько-української війни.
33. Деколонізація в дії: одеський кейс.
34. Музеї, бібліотеки, архіви як інститути пам'яті.
35. Охарактеризуйте діяльність установ пам'яті на державному рівні.
36. Назвіть ключові проблеми у формуванні політики пам'яті на сучасному етапі.
37. Проблема реституції історичних пам'яток.
38. Міжнародні договори у сфері охорони культурної спадщини.
39. Якими законами регулюються процеси деколонізації та дерусифікації в Україні?
40. Які об'єкти культурної спадщини України знаходяться під охороною ЮНЕСКО?

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне оцінювання та самостійна робота										Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	40	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	дуже добре	
75-84	C	добре	
70-74	D	задовільно	
60-69	E	допустимо	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення кафедри, робоча програма навчальної дисципліни, силабус.

14. Рекомендована література

Джерела

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
2. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>
3. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про музеї та музейну справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
6. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
7. Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text>
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3097-20#Text>

9. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text
10. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Списку історичних населених місць України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2001-п>
11. Порядок обліку об'єктів культурної спадщини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0425-24#Text>

Основна

1. Денисенко Г. Г. Культурна спадщина у формуванні історичної пам'яті. Київ: Інститут історії НАН України, 2018. 319 с.
2. Мазур Т. В. Правова охорона культурної спадщини в Україні. Київ: Парламентське видавництво, 2020. 431 с.
3. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.
4. Спадщина ЮНЕСКО в Україні. *Україна Інкогніта*. URL: <https://ukrainaincognita.com/unesco>

Додаткова

1. Артюх В. Зміст поняття історична пам'ять на тлі українських реалій. URL: http://soippo.-narod.ru/dokuments/konf_zhuk/artuh.dok.
2. Ассман А. Простори спогаду. Форми і трансформації культурної пам'яті; пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2012. 440 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Aleida_Assmann/Prostory_spohadu/
3. Барановська Н. М. Національна історико-культурна спадщина в системі історичної пам'яті та викликів сучасної глобалізації. *Historical and Cultural Studies*. 2016. Vol. 3, No. 1. Рр. 7-12.
4. Борисенко, В., Борисенко, М. Нематеріальна культурна спадщина українців (регіональний аналіз прояву). *Український географічний журнал*, 2022, 2(118), 73-81. doi: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.073>.
5. Босик, З., Снігирьова, Л., Телеуця, В. Нематеріальна культурна спадщина України. Методична розробка. Київ: Український центр культурних досліджень, 2017. URL: https://uccs.org.ua/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/2018-08-17_2.pdf.
6. Вечерський В. В. Охорона пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*. Київ: Видавничий центр КНУКіМ, 2017.
7. Викрадена спадщина. Війна & санкції. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/art/stolen/>
8. Горбик В. О. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи: монографія. НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2012. 192 с.
9. Гриценко О. Пам'ять місцевого виробництва. Трансформація символічного простору та історичної пам'яті в малих містах України. Київ: К.І.С., 2014. 352 с.
10. Денисенко Г., Денисенко О. Культурна спадщина України у формуванні історичної пам'яті народу. *Краєзнавство*. 2014. № 1. С.139-150.
11. Історик і Влада. Кол. монографія; відп. редактор В. Смолій; наук. кер. проекту

- І. Колесник. Київ: Інститут історії НАН України, 2016.
<http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-7782-3/978-966-02-7782-3.pdf>
12. Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання: *Historical and cultural heritage: preservation, access, use* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 7-9 квіт. 2015 р., м. Київ, Україна Київ : Талком, 2015. 380 с.
  13. Історико-культурні заповідники: Номінаційні досье об'єктів культурної спадщини, запропоновані для занесення до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. К.: НДІ пам'яткоохоронних досліджень, 2014. 280 с.
  14. Історичний центр Одеси внесли до списку ЮНЕСКО. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3659188-istoricnij-centr-odesi-vnesli-do-spiskuunesko.html>.
  15. Історія Організації Об'єднаних Націй. Спеціальний миротворчий центр. Національна академія внутрішніх справ. URL: <https://smc.naiu.kiev.ua/pro-oon.html>.
  16. Історія, пам'ять, політика: Зб. наук. ст. / Упоряд. Г. Касьянов, О. Гайдай. Київ: Інститут історії України НАН, 2016. 277 с.
https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirnyk_statei/Istoriia_pamiat_polityka.pdf
Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х: Україна та сусіди. Київ: Laurus, Антропос-Логос-Фільм, 2018. 420 с.
  17. Касьянов Г. В. Історична пам'ять та історична політика: до питання про термінологію й генеалогію понять. *Український історичний журнал*. 2016. № 2. С. 135.
  18. Киридон А. Гетеротопії пам'яті. Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2016. 320 с.
  19. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають; пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2013.
<http://litopys.org.ua/connert/conn.htm>
  20. Кулиняк І. Я., Карий О. І., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Огінок С. В., Бондаренко Ю. Г. Європейський досвід популяризації історичної спадщини та культурного туризму: навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2023. 254 с.
  21. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід; за заг. ред. Ю. Шаповала. Київ: ІШЕД, 2013. 600 с.
  22. Культурна спадщина України: бібліогр. покажч. / уклад.: В. В. Степко, Г. О. Стешенко, Т. В. Улятовська, А. А. Чернявська; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Бібліотека. Київ, 2012. 140 с.
  23. Культурна спадщина України: інноваційні підходи та сталий розвиток. Навчальний посібник / П. В. Вербицька, І. І. Гнідик, О. М. Годованська, Ю. М. Курдина, А. З. Салюк. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 148 с.
  24. Культурне різноманіття чи культурна уніфікація в умовах глобалізації / Проект Матрікс. URL: <https://matrix-info.com/kulturne-riznomanittya-chy-kulturna-unifikatsiya-vumovah-globalizatsiyi/>
  25. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементація у внутрішньому праві України: моногр. / І. Акуленко. Київ: «Юстініан», 2013. 608 с.
  26. Міщенко М. Визначення статусу нерухомих об'єктів культурної спадщини: особливості та наявна проблематика. *Культурологічна думка*. 2020, т.19, №1.

С. 135-143.

27. Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Випуск 4. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. 296 с.
28. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять; пер. з франц. Київ: Кліо, 2014. 272 с.
29. Одеський міський міф: наративи, структура, перспективи розвитку. URL: <https://www.odesadecolonization.org/>
30. Охорона культурної спадщини. Нормативна база: Зб. документів / УТОПК, Центр пам'ятокознавства. К.: НВП «Ферокол», 2010. 580 с.
31. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. Київ: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
32. Регіональні особливості нерухомих пам'яток України / кол. авт.: Бичковська Г. М., Гаврилюк О. Н., Гаврилюк С. В. [та ін.]; під заг. ред. Л. О. Гріффена, О. М. Титової: Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПК. Київ: Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПК, 2017. 275 с.
33. Синявська, Олена. Місце хроніки Яна Длугоша в історіографічних дискусіях щодо віку Одеси. *Ukraincy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne*. Т.IV. Warszawa, 2024. С.82-91.
34. Синявська, Олена. «Борітеся – поборете»: історія скандального пам'ятника в Одесі. *Українська історія у публічному просторі: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, 17-18 травня 2024 р., м. Луцьк. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2024. С.92-96.
35. Стриєк Т. Невловні категорії. Нариси про гуманітаристику, історію і політику в сучасних Україні, Польщі та Росії, Томаш Стриєк. Київ: Ніка-Центр, 2015.
36. Турченко Ф. Україна – повернення історії. Генеза сучасного підручника. Київ: Генеза, 2016.
37. Уявлення про одеський міф. Соціологічне дослідження. URL: <https://www.odesadecolonization.org/>
38. Френкель І., Іщенко О. Елементи нематеріальної культурної спадщини України. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 145 с.
39. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні. URL: <http://keiy.univer.kharkov.ua-/www/index.php&set=news&ms=readfull&do=506/>
40. Managing cultural world heritage. World Heritage Resource manual. UNESCO/ICCROM/ICOMOS/ IUCN. 2011. 116 p.
41. Syniavska, Olena. Ukrainian-russian relations in the period of the Central Rada: historical and legal aspects. *Evropský filozofický a historický diskurz*. 2023, Vol. 9, iss.1, p.5-13.
42. Syniavska, Olena. Transformacja pojęć „własny”–„inny” w czasie wojny rosyjsko–ukraińskiej: aspekt historyczny. *Wojna w Ukrainie i jej społeczne, psychologiczne oraz polityczne konsekwencje*. Księga Abstraktów. Poland, Krasieczyn, 2023. С.75-77.
43. Syniavska, Olena: #ODESA: The City's Twisted Farewell to Russia's Imperial Past. In: ostBLOG spezial "Russlands Krieg gegen die Ukraine" 2022 URL: <https://ukraine2022.ios-regensburg.de/odesa01/>

15. Електронні інформаційні ресурси

- Віртуальний музей нематеріальної культурної спадщини. URL: <https://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/site/introdaction>
- Державний реєстр нерухомих пам'яток України. URL: <https://e-pamiatka.gov.ua/>
- Електронна бібліотека «Культура України». URL: <https://elib.nlu.org.ua/project.html>
- Інститут історії України НАН України. Електронна бібліотека. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
- Культурна спадщина України. Сайт Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/kulturna-spadshchyna/novyny/>
- Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL: <http://whc.unesco.org>.
- Проект Odesa Decolonization. Офіційний сайт. URL: <https://www.odesadecolonization.org/>
- Український інститут національної пам'яті. Офіційний сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/>
- Український культурний фонд. Офіційний сайт. URL: <https://ucf.in.ua/>
- Український центр культурних досліджень. URL: <https://uccs.org.ua/nemateryalna-kulturna-spadshchyna/>
- Українські пам'ятки, що входять до світової спадщини ЮНЕСКО. URL: http://24tv.ua/7_ukrayinskih_pamyatok_vhodyat_do_svitovoyi_spadshhini_yunesko_n573670
- Ukraïner. URL: <https://www.ukraïner.net/>